

Adroddiad i	Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru
Dyddiad	20 Ionawr 2025
Swyddog Arweiniol	Stuart Millington, Prif Swyddog Tân Cynorthwyol
Swyddog Cyswllt	Tim Christensen Rheolwr yr Amgylchedd a Newid Hinsawdd
Pwnc	Cynllun Allyriadau Carbon Gweddilliol

PWRPAS YR ADRODDIAD

- 1 Mae'r adroddiad hwn yn nodi manylion Cynllun Allyriadau Carbon Gweddilliol (y Cynllun) Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru (y Gwasanaeth), sy'n darparu mesurau ac amserlenni manwl i liniaru'r allyriadau carbon hynny nad ydynt wedi'u lliniaru gan y Cynlluniau Datgarboneiddio sydd ar waith ar gyfer y Fflyd, Gwresogi a Phŵer am y cyfnod hyd at 2030.

CRYNODEB GWEITHREDOL

- 2 O dan gyfraith Cymru, mae'n ofynnol i'r Gwasanaeth liniaru ei ôl troed carbon gweithredol erbyn 2030. Mae'r Cynllun yn mynd i'r afael â'r allyriadau sy'n weddill y tu hwnt i'r mesurau lliniaru a fabwysiadwyd eisoes ar gyfer Cwmpas 1 a 2, gyda chynllun manwl i ddileu'r allyriadau hyn fel sy'n ofynnol o dan Strategaeth Amgylcheddol y Gwasanaeth.
- 3 Mae'r Cynllun yn cynnig mesurau manwl i wrthbwysu'r holl allyriadau carbon gweddilliol Cwmpas 1, 2 a 3 na ellir eu lliniaru'n uniongyrchol. Mae'r allyriadau gweddilliol hyn yn cyfrif am ychydig dros hanner cyfanswm ein hól troed carbon.
- 4 Y ffordd fwyaf cost-effeithiol o gyflawni hyn yw dal carbon deuocsid o'r atmosffer mewn coed. Fodd bynnag, mae risgiau amgylcheddol sylweddol yn deillio o gynlluniau o'r fath yn ogystal â phryderon ynghylch defnydd tir, ac 'ychwanegedd' - p'un a fyddai gweithgaredd lleihau carbon wedi digwydd fel arall ai peidio.
- 5 Am y rhesymau hyn, a chostau cyfalaf tybiedig sefydlu cynllun atafaelu, rydym yn argymhell na ddylid ystyried unrhyw weithgaredd gwrthbwysu hyd nes bydd yr holl allyriadau Cwmpas 1 a 2 wedi'u lliniaru'n llawn.

ARGYMHELLIAD

6 Argymhellir bod yr Aelodau'n:

- i) Cymeradwyo'r Cynllun Allyriadau Carbon Gweddilliol; a
- ii) chyfarwyddo Rheolwr yr Amgylchedd a Newid Hinsawdd i ddechrau gweithredu'r Cynllun pan fydd yr holl allyriadau carbon sy'n deillio o Gwmpas 1 a 2 wedi'u lliniaru'n llawn, ac nid cyn hynny.

ARSYLWADAU'R PANEL GWEITHREDOL/PWYLLGOR ARCHWILIO

7 Nid yw'r papur hwn wedi cael ei ystyried o'r blaen.

CEFNDIR

- 8 Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn ei gwneud yn ofynnol i Lywodraeth Cymru gyflwyno cyfres o gyllidebau carbon, gan nodi llwybr i Gymru fod yn genedl garbon-niwtral erbyn 2050. O dan Gyllideb Garbon 2, mae'n ofynnol i sector cyhoeddus Cymru fod wedi cyrraedd y nod hwn erbyn 2030.
- 9 Er mwyn cydymffurfio â'r uchelgais hwn, mabwysiadodd Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru (yr Awdurdod) Strategaeth Amgylcheddol ar 17 Gorffennaf 2023 ar gyfer y cyfnod 2023-2030. Ymhlith y targedau eraill, roedd y Strategaeth hon yn gorfodi datblygu Cynllun Allyriadau Carbon Gweddilliol, gan nodi sut y byddem yn gwrthbwyo allyriadau o'r tri Chwmpas na ellid eu lliniaru'n uniongyrchol.
- 10 Cafodd Gweithgor Aelodau ei gynnull rhwng Ebrill a Gorffennaf 2023 i roi gwybodaeth berthnasol i'r Aelodau ac i gael cyfeiriad strategol ar gyfer datblygu cynlluniau datgarboneiddio manwl. Cymeradwyodd y grŵp hwn y strategaeth a nodir yn yr adroddiad hwn.

GWYBODAETH

- 11 Gellir ymdrin ag allyriadau carbon mewn dwy ffordd, 'lliniaru' – atal allyriadau rhag digwydd yn y lle cyntaf, a 'gwrthbwyo', sef cael gwared ar faint cyfatebol o garbon deuocsid atmosfferig (neu nwyon tŷ gwydr eraill) drwy weithgaredd na fyddai wedi digwydd fel arall. Mae mesurau lliniaru yn cael eu ffafrio'n gryf, a dyna pam mae gennym gynlluniau manwl ar waith i liniaru'r carbon sy'n cael ei allyrru gan ein hadeiladau, ein fflyd a'n defnydd o bŵer.
- 12 Er mwyn gwrthbwyo'r allyriadau carbon sy'n weddill, byddai angen gweithredu un o'r mesurau technegol a nodir yn y Cynllun. Mae costau llawer o'r mesurau hyn yn debygol o fod yn afresymol, a dyna pam mae llawer o sefydliadau eraill wedi troi at blannu coed (atafaelu biogenig) i wrthbwyo'r rhan hon o'u hól troed carbon.

- 13 Cynhaliwyd trafodaethau cychwynnol gyda Coed Cadw yn 2023, ynghylch y posibilrwydd y gallai'r Gwasanaeth ariannu cynllun plannu coed achrededig ar eu tir, a chymryd perchnogaeth o'r hawliau atafaelu carbon. Oherwydd y ffaith nad yw coed yn cyrraedd y capasiti amsugno brig (mewn cilogramau o CO₂ fesul coeden y flwyddyn) am flynyddoedd lawer ar ôl eu plannu, byddai nifer y coed y mae'n ofynnol eu plannu heddiw i liniaru ein holl allyriadau gweddilliol disgwylidig erbyn 2030 yn costio dros filiwn o bunnoedd.
- 14 Er ei bod yn ofynnol yn gyfreithiol i ni gael cynllun sy'n mynd i'r afael â'n hallyriadau carbon gweddilliol, cynghorir yr Aelodau i beidio â'i orfodi tan i'r holl allyriadau carbon Cwmpas 1 a 2 gael eu hystyried, gan y byddai gwneud hynny'n ddefnydd gwael o arian, a gellid dadlau y byddai'n creu canlyniadau amgylcheddol gwaeth.

GOBLYGIADAU

Amcanion Llesiant	Mae'r Cynllun arfaethedig yn cyd-fynd ag Amcanion Llesiant datganedig yr Awdurdod.
Cyllideb	Mae'r gost gyfalaf i liniaru ein hallyriadau carbon gweddilliol yn llawn yn debygol o fod dros £1m. Felly, gofynnir am gyfarwyddyd gan yr Awdurdod i beidio â gweithredu'r Cynllun tan y bydd yr holl allyriadau Cwmpas 1 a 2 wedi'u lliniaru'n llawn.
Cyfreithiol	Risg o beidio â chydymffurfio â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.
Staffio	Ni ragwelir unrhyw newidiadau i lefelau staffio o ganlyniad i'r Cynllun hwn
Cydraddoldeb/Hawliau Dynol/Y Gymraeg	Ymgynghorwyd â'r Rheolwr Cydraddoldeb, Amrywiaeth a Chynhwysiant wrth ddatblygu'r Cynllun hwn, ac ni chodwyd unrhyw faterion.
Risgiau	Gall mesurau gwrthbwysu a ddewiswyd yn wael gael effeithiau andwyol ar yr amgylchedd, yn ogystal â bod yn werth gwael am arian - gan amlygu'r Awdurdod Tân ac Achub a'r Gwasanaeth i broblemau archwilio a niwed i enw da.